

MÚLTIDÉZŐ

X I . É V F O L Y A M , 2 0 2 2 . V I . S Z Á M

Ebben a számban Vasszécseny legnagyobb fáival fogunk foglalkozni. A településképhez elválaszthatatlanul hozzátartoznak a határban és esetéknként a falu utcáin viruló kocsányos tölgyek, nyárfák és a többiek. A fa-óriásoknak a klímaváltozás okozta szárazság és szélviharok, tüzek, új betegségek és kártevők mellett az őket egyre kevésbé tisztelő emberrel is meg kell küzdeniük. A témának egy szomorú esemény, egyikük pusztulása adja meg az aktualitását, de először járjuk körbe a témát történeti oldalról.

Az 1996-ban kiadott, Rakonczay Zoltán által szerkesztett Szigetköztől az Órségig: A Nyugat-Dunántúl természeti értékei című könyvben 3 vasszécsenyi fáról találunk említést. Az első régi focipálya mellett egykor állt kocsányos tölgy, melyről Ambrózy Teréz tölgyfajaként a Múltidéző is megemlékezett a 2012. májusi számban. Rakonczaynál ezt olvashatjuk róla: „A Perint-ártér (sic!) maradvány fája, mely megközelítette a 300 éves kort. 1985-ben lett védett, de villámcsapás miatt kiszáradt és 1988-ban kivágták.” A faluban „Rákóczi fája” néven is ismert, mivel 1708 júniusában Esterházy Antal kuruc serege körülötte táborozott a Dunántúli hadjárat során. (Pintér Gábornak köszönhető, hogy fénykép maradt meg róla. Ez volt a falu legidősebb fája.) Kivágásakor a lipárti gyöp vadkörtefákat is kivágták. A tölgy tuskója mind a mai napig megfigyelhető. Ugyanez a könyv, említést tesz, mint „természeti érték koránál és méreténél fogva „az Ó-Ebergényi kastély parkjának két szilfájáról is. A kastélyparkok sok helyen adnak menedéket a legidősebb és legnagyobb fáknak, ez településünkön sincs másként.

1-2. kép: Az 1988-ban kivágtott Ambrózy tölgy a lipárti gyöpön; 3. kép: Az Ambrózy tölgy törzse ma

Másik forrásunk a Dr. Pósfai György www.dendromania.hu weboldala, aki az ország legnagyobb famatuzsálemait igyekszik összegyűjteni. Ezen az oldalon 4 vasszécsenyi illetőségű fa található meg, már említett két vénic szil, 491 és 485 centiméteres törzskerülettel, illetve egy szintén a kastélyparkban található kislevelű hárs, 533 cm-es törzskerülettel. A két szilfa a megye legvastagabb ilyen ismert fája, és országosan is előkelő helyen szerepelnek. Ezek a fák ma is állnak, bár a hársfát a kastélypark több más fájával együtt a 2017. augusztusi szélvihar súlyosan károsította.

4-6. kép: Az Ó-Ebergényi kastély hársfája a barokk híd mellett, a Gyöngyös-patak partján

7-9. kép: Az Ó-Ebergényi kastély híres ikerplatánjai a barokk híd másik oldalán

A negyedik fa a Papkert mellett található vadkörtefa, amely idén került fel a Dendrománia adatbázisába. A megye második legvastagabb ismert körtefája, és országosan is belefér az első húszba, mindenképpen nagyon értékes példány. Sajnos a vastagságból a fák esetében nem lehet korra következtetni, részletesebb dendrológiai vizsgálatok nélkül ezért nem lehet a kort megállapítani ezeknél, illetve a továbbiakban szereplő fáknál sem. Annyi bizonyos, hogy sokévtizedes, esetleg évszázados korú fákról van szó, tehát koruk mindenképp tisztelet parancsol. A középkori határleírások mindenütt vadkörtefákat említenek, ma is van még ilyen a Kenderáztató mellett Császtbányánál.

10. kép: Az Ó-Ebergényi kastély mögötti két vénic szilfa a vizesárok szélén; 11. kép: A Papkert vadkörtefája, előtérben a régi kiszáradt Gyöngyösmeder; 12. kép: Az Új-Ebergényi kastély mögötti platán

13. kép: Az Ú-Ebergényi kastély mögötti platán törzs; 14. kép: Az Új Ebergényi kastély mögötti nyárfa; 15. kép: Az Új-Ebergényi kastély előtti nyárfa törzse

16-17. kép: Beteg hárs az Új-Ebergényi kastély parkjában; 18. kép: Elpusztult famatuszálem az Új-Ebergényi kastély parkjában

Írásunk apropóját egy nyárfa kivágása adta, mely a Gyöngyös-patak bal partján a falu egyik utolsó autentikus kaszálóján állt, nem messze a kenézi határtól. (Erről írtunk egy rövid megemlékezést előző számunkban.) A nyárfa védelmében egész kis erdő alakult ki, főként éger és diófákból, és az őket övező cserjésből (most ezek is fejsze alá kerültek). A mellékelt képeken a fa ereje teljében látható, néhány éve azonban valamelyik szélvihar félbetörte a koronáját, azonban még így is tekintélyt parancsoló méretű volt.

19-20. kép: A kenézi határ nagy nyárfája eredeti teljében, mögötte a Gyöngyös part fáival

Sajnos a törzskörméretét már nem tudtuk megmérni, azt szabatosan a talajszint és 130 cm között kell mérni, és az itt mért legkisebb kerületet értjük alatta (lásd: www.dendromania.hu). A tuskó kerületét lemértük, ez 600 centimétert mutatott, ennél a törzskörméret biztosan kisebb volt. Szomorú látni ennek az óriásnak az elvesztését, de ezért a fáért már nem tehetünk semmit, áll viszont még több, amiért igen.

21. kép: A kivágás előtt nyárfa; 22. kép: A kivágott nyárfa tuskója, 2m-es mérőszalaggal; 23. kép: Tájkép csata után

24. kép: Tájkép csata után az égből

A két kastélypark bővelkedik hatalmas fákból, de ezekkel most külön nem foglalkozunk, csupán az Ó-Ebergényi kastély két hárslevelű platánját említjük meg, melyek mindenképp a falu legvastagabb fái közé tartoznak, és a nyugati talán a legmagasabb is lehet. (A két kastély parkjában található fák egy külön számot érdemelnek.)

A szécsenyi focipálya mellett is található két hatalmas fa, egy nyárfa, (575 cm törzskörmérettel) amely biztosan összemérhető a nemrég kivágottal, és egy fűzfa (390 cm törzskörmérettel), amelynek bár koronáját visszavágták, de törzse alapján a falu legnagyobb fűzfája lehet.

25-26. kép: A szécsenyi focipálya melletti nyárfa; 27. kép: A kövesi dűlőhöz vezető út melletti kocsányos tölgy

A Gyöngyös-patak partján a lipárti szakaszon egykor 3 kocsányos tölgyfa és egy nyárfa és egy hársfa volt található, mára csupán két tölgyfa maradt meg, a lipárti hősi emlékműnél található Millenniumi tölgyfa a temetőnél 365 cm törzskörmérettel, és a Lipárt utca 23. szám mögött a patakparton található másik 335 cm törzskörmérettel. Itt még látható a korábban itt álló nyárfa tuskója is, az egykor a templom mellett álló hársfának már nincs nyoma (az előző számban Jaksa István, Bősze János festményei és Pintér Gábor fotója ezt örökítették meg), ahogy a Lipárt utca 39. sz. mögött álló tölgyfának sem. Említést érdemel még a falutól délre, magányosan álló tölgyfa is. Törzskörmérete 342 cm, de az elhelyezkedése miatt egyik leglátványosabb tölgyünk. Ezek az értékek a fajon belül nem tekinthetők ugyan kimagaslónak, de lokális szinten mindenképpen komoly értéket képviselnek.

28. kép: A Lipárt utca 23 szám mögötti nyárfa a Gyöngyös-patak partján; 29. kép: A nyárfa tuskója ma 2m-es mérőszalaggal; 30. kép: A Lipárt utca 23 szám. mögött álló tölgyfa

31. kép: A Lipárttól délre álló kocsányos tölgy, Pál Tibor rajza; 32. kép: A kocsányos tölgy mellette a valaha a mileki malomhoz vezet középkori út; 33. kép: A Lipárti templom mellett egykor állt hársfa, Pintér Gábor fotója

Végül egy megjegyzés a fák korához, mint megállapítottuk, méretekből nem lehet korra következtetni. A faluról elérhető a Lechner Tudásközpont egyik oldalán elérhető legkorábbi, 1963-ban készült légifelvételen azonban látható néhány ma is álló fa. Ezek közé tartozik a most kivágott nyárfa, a falutól délre álló tölgy, a papkerti vadkörtefa és a focipálya mellett álló nagy

nyárfa. A többi fa nem azonosítható, mert a falu faborítottsága lényegesen nagyobb volt ebben az időszakban, és az egyes fák koronája nem különíthető el teljes biztonsággal. Ami bizonyos, hogy a felsorolt fák 1963-ban már elég tekintélyes méretűek voltak ahhoz, hogy látszódnak a légifelvételen. (Ezekre a légifelvételekre későbbi számainkban még visszatérünk, mivel hihetetlenül sok és fontos információt tartalmaznak községünk múltjáról is, szinte olvasni lehet belőlük közelmúltunk történetét.)

34. kép: A Lipárti templom melletti hajdani hárfa, a Lipárt u. 33/b szám mögött, a Gyöngyös-patak partján van egy kisebb példánya; 35. kép: A Millenniumi tölgyfa megvédése képesfaként; 35. kép: A Millenniumi tölgy a Trianoni emlékművel

Összefoglalva kijelenthető, hogy a falu az adott fajhoz képest legvastagabb és ez által természetvédelmi szempontból legértékesebb fái a két szilfa, és papkerti vadkörtefa, de a településképhez a többi faóriás és hozzátartozik, és legalább a helyi szintű védelmük indokolt lenne. Jó példa az idős fák védelmére a lipárti temető melletti Millenniumi tölgy, amit 2012-ben Ambrózy Teréz emlékére „képesfává” avattak. A Trianoni emlékmű a Turul szoborral, a történelmi Magyarországra emlékeztető tölgyfa koronája és a Hétfájdalmú Szűz képe a fán, együttesen a Szent Istváni országra és a trianoni szétszakítottság fájalmára utal.

A fakivágások témája az elmúlt hetekben különösen forró, sok indulatot generáló témának számított. Tűzifára és ipari fára nyilvánvalóan mindig szüksége lesz az emberiségnek, nem fogok keresztres hadjáratot hirdetni a fakivágások ellen. Azonban az itt felsorolt fák, amik részben magán, részben közterületen állnak méretük, és több emberöltőnyi múltjuk okán olyan pótolhatatlan értéket képviselnek, amit vétek bármilyen okból (esetenként a konkrét balesetveszély kivételével) kivágni. Arra buzdítjuk olvasóinkat, valamint az adott fák tulajdonosait és az önkormányzatot is, hogy tegyenek meg mindent ezek védelméért, és tegyünk meg mindent együtt, hogy a fák elkerülhessék a nemrég kivágott nyárfa sorsát. Ezen kívül, járjuk a határt nyitott szemmel, és ha valahol öreg fával találkozunk valaki, a Múltidéző szerkesztősége örömmel fogad minden új adatot.

További környezetünk állapotával kapcsolatos hír, hogy hosszú évek először idén is kiszáradt átmenetileg a Gyöngyös-patak. Augusztus 21-re a képeken látható állapotok uralkodtak a patak szécsenyi szakaszán, a Dózsa György úti hídtól kezdődően. A lipárti szakaszon még csordogált valami a mederben. Szerencsére a nap végére megjött a víz. Elképzelhető, hogy valahol a falu felett öntözősi célú gáttal zárták el a víz útját. Mindenesetre tanulságos eset volt, mely megmutatja, hogy a klímaváltozás hatásai alól településünk sem húzhatja ki magát.

37-39. kép: A kiszáradt Gyöngyös meder Szécsenyben